

20 Sentyabr "Əsrin müqaviləsi"nin 28-ci ildönümü və Azərbaycan neftçilərinin peşə bayramı günüdür

20 Sentyabr xalqımız üçün öz, dövlətimiz üçün dəyərli olan günlərdən biridir. 28 il əvvəl - 1994-cü ilin həmin günü Azərbaycanın yeni neft strategiyasına start verən "Əsrin müqaviləsi" imzalanmışdır. 2001-ci il avqustun 16-da isə Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın tarixində, onun iqtisadiyyatının inkişafında, xüsusilə müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində neft sənayesinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq və neftçilərin əməyini yüksək qiymətləndirərək qərara almışdır ki, hər il sentyabrın 20-si respublikamızda "Neftçilər günü" peşə bayramı kimi qeyd olunsun. "Əsrin müqaviləsi"nin 20 illiyinin qeyd edildiyi 2014-cü ilin 20 sentyabr günü tariximizi daha bir mühüm səhifə ilə zənginləşdirmişdir. Avropanın enerji xəritəsini dəyişdirən "Cənub qaz dəhlizi"nin təməli qoyulmuşdur.

Əsrlərə hesablanmış müqavilə

SOCAR (Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti) və dünyanın 11 aparıcı neft şirkəti arasında Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı "Azəri-Çıraq-Günəşli" (AÇG) yataqlarının tammiqyaslı işlənməsi və Hasilatın Pay Bölgüsü Sazişinin (HPBS) imzalanması Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü və gərgin səyi ilə gerçəkləşdi. Bu kontrakt miqyasına və əhəmiyyətinə görə "Əsrin müqaviləsi" adını aldı.

"Əsrin müqaviləsi"ndən sonra Azərbaycan böyük inkişaf yoluna qədəm qoydu. Buna görə də AÇG-nin işlənməsi əslində əsrlərə hesablanmış bir layihədir. Onun reallaşması təkcə Azərbaycan üçün deyil, Qərbi bir sıra aparıcı dövlətləri, habelə Cənubi Qafqaz və Orta Asiya regionu üçün də strateji əhəmiyyət kəsb etdi. Bu saziş regionda digər global layihələrin gerçəkləşməsinə yol açdı, Qərb dövlətlərinin Azərbaycanla bütün sahələrdə genişmiqyaslı əməkdaşlığa marağını artırdı, beynəlxalq maliyyə qurumları ilə münasibətlərdə keyfiyyətə yeni mərhələnin başlanğıcını qoydu.

Yeni neft strategiyası Azərbaycanın qədim neft-qaz ölkəsi kimi şöhrətini özünə qaytardı, dövlətimizin uzunmüddətli, davamlı inkişafına zəmin yaratdı. Azərbaycanın dinamik inkişaf edən, güclü və nüfuzlu ölkəyə çevrilməsində müstəsna rol oynayan bu strateji kurs həm də dövlətin iqtisadi-siyasi qüdrətini və beynəlxalq birliyi inteqrasiyasının, xalqımızın durnadən yüksəlməsinə sosial rifahının təminatçısı oldu. Ölkədə aparılan genişmiqyaslı quruculuq işləri, respublikanın beynəlxalq aləmdə qazandığı uğurlar həmin uzaqgörən konsepsiyanın tənətəsinə aydın misaldir.

"Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində artıq 25 ildir neft hasil olunur. Bu gün AÇG müqavilə sahəsində 8 platforma fəaliyyət göstərir. Cari ilin birinci yarısında AÇG-dən stabil hasilat təhlükəsiz və etibarlı şəkildə davam edib. Bu yataqlar blokindən ümumi hasilat 77 milyon barel, yəni 10 milyon ton olub. Belə ki, gündəlik orta hasilat "Çıraq"dan 25 min, "Mərkəzi Azəri"dən 108 min, "Qərbi Azəri"dən 109 min, "Şərqi Azəri"dən 62 min, "Dərinsulu Günəşli"dən 78 min və "Qərbi Çıraq"dan 42 min, ümumilikdə 424 min barel təşkil edib. AÇG-də 136 neft hasilatı, 37 su injektor və 8 qaz injektor quyusu istismardadır.

Bu yataqlardan neftlə bərabər sement qazı da hasil edilir ki, onun da bir hissəsi təzyiqli saxlamaq üçün yenidən laylara vurulur. Mavi yanacaqın böyük hissəsi isə təmənsız olaraq Azərbaycan dövlətinə təhvil verilir, yəni Səngəçalda SOCAR-ın "Azəriqaz" sistemində ötürülür.

Azərbaycanın yeni neft strategiyası düzgün və böyük uzaqgörənliklə müəyyən olunan bir xətt olduğu üçün getdikcə inkişaf edir, yeni bəhrələr verir. Beş il əvvəl AÇG üzrə yeni müqavilənin imzalanması bunu bir daha təsdiq etdi. Əvvəlki tərəfdaşlarla razılaşdırılmış şərtlər arasında layihənin müddəti əsrin ortasına qədər uzadıldı. Beləliklə, sözügedən dövr ərzində AÇG blokunun Azərbaycanı gətirdiyi iqtisadi mənfəətlər maksimuma çatdırıla

Global neft-qaz layihələri uzunmüddətli inkişafa xidmət edir

caq. Yeni müqavilənin şərtləri 28 ildən bəri ölkəmizin artan maliyyə və texnoloji potensialını əks etdirərək yavaş, xarici tərəfdaşların Azərbaycanına inamını təsdiqləyir və bu müddət ərzində formalaşmış beynəlxalq tərəfdaşlığı yeni müstəviyə qaldırır.

Xatırladıq ki, AÇG-də iştirakçıları belədir: bp (30,37 faiz, o hüm də operator), SOCAR (25 faiz), MOL (9,57 faiz), INPEKS (9,31 faiz), "Ekvinox" (7,27 faiz), "EksMobil" (6,79 faiz), TPAO (5,73 faiz), ITOÇU (3,65 faiz), ONGCVIDES (2,31 faiz).

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın bu və digər layihələrdə yaratdığı əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq platformasının əhəmiyyətini dəfələrlə vurğulamışdır. Dövlət başçısı çıxışlarının birində bu barədə belə demişdir: "Azərbaycan bir çox xarici enerji şirkətləri ilə uğurlu əməkdaşlıq aparır və bu əməkdaşlığın böyük tarixçəsi var. Hər bir şirkətlə əməkdaşlıq aparmaq bizim üçün çox önəmli, ancaq mən xüsusilə bp şirkətini qeyd etmək istəyirdim. Çünki bp şirkəti bizim strateji tərəfdaşımızdır, strateji investordur...Bu əməkdaşlıq həm ölkəmiz, həm də şirkət üçün çox uğurludur. Hesab edirəm ki, bu əməkdaşlıq nümunəvi xarakter daşıyır və bu əməkdaşlığın gözəl gələcəyi var".

"Əsrin müqaviləsi"nin imzalandığı 1994-cü ildən bəri Azərbaycanda həmçinin ən müasir və zəngin neft-qaz infrastrukturunu yaratmışdır. Çoxsaylı tikinti-quruculuq sahələri, terminal və ixrac kəmərləri, digər obyektlər "Əsrin müqaviləsi"nin və ondan sonrakı sazişlərin reallığa çevrilməsində mühüm rol oynayıb. Bu infrastruktur hələ uzun illər Azərbaycanı xidmət edəcək. Mövcud layihələr bitəndən sonra isə həmin obyektlərin hamısı mülkiyyət kimi dövlətimizə, sərəvət kimi xalqımıza qalacaq.

Çox gərəklı Azərbaycan qazı

"Əsrin müqaviləsi" böyük saba-ha hesablanmış bir saziş olduğunu təsdiqləyərək yeni global layihələrə yol açdı. Səkkiz il əvvəl, 2014-cü il sentyabrın 20-də Səngəçal terminalında "Cənub qaz dəhlizi"nin təməlini qoyulması bu həqiqətin daha bir sübutu oldu.

"Cənub qaz dəhlizi"nin ehtiyat mənbəyi Xəzər Azərbaycan sektorundakı "Şahdəniz" yatağının işlənməsinin ikinci mərhələsi çərçivəsində çıxarılan mavi yanacaqdır. "Şahdəniz"dən 16 ildən çoxdur qaz hasil edilir. Bu yataq Azərbaycanı dünyada qaz ixrac edən ölkə kimi

tanıtdı. Cənubi Qafqaz Boru Kəməri (CQBK) 2006-cı ilin ortalarında istifadəyə verildən bəri "Şahdəniz-1" qazını Gürcüstana çatdırır. 2007-ci ilin iyul ayında isə bu kəməri mavi yanacaq həm də Türkiyəyə nəql olunur. Belə ki, Gürcüstana-Türkiyə sərhədində CQBK-ya əlavə kəmərlər birləşdirilib və o, Azərbaycan qazını Ərzurumadək aparır. İndi artıq fəaliyyətdə olan "Cənub qaz dəhlizi"nin möhkəm bünövrəsi, uğurlu başlanğıcı məhz Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəməridir. Beləliklə, bu dəhliz möhkəm təməl əsaslanır və onun birinci hissəsi əslində 2007-ci ildə istifadəyə verilməmişdir. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, Azərbaycanın təsdiq edilmiş ehtiyatları 2,6 trilyon kubmetrə bərabərdir.

Genişləndirilmiş CQBK "Cənub qaz dəhlizi"nin birinci hissəsidir. Dəhlizin ikinci kəməri TANAP (Trans-Anadolu Qaz Boru Kəməri) 2018-ci il iyunun 12-də istifadəyə verilib. Sonuncu seqment olan TANAP (Trans-Adriatik Qaz Boru Kəməri) 2020-ci ilin son günündə istismara daxil olub.

Beləliklə, "Cənub qaz dəhlizi" üç boru kəməridən ibarət inteqrasiya edilmiş ixrac xətləri sistemidir. Bu dəhliz Azərbaycandan və Gürcüstandan keçən genişləndirilmiş CQBK, Türkiyənin ərazisi boyu 1850 kilometr yol qət edən TANAP və sonuncu seqment olan TANAP-ın birləşməsindən yaranıb. Prezident İlham Əliyev dəhlizi belə xarakterlib. Çoxsaylı tikinti-quruculuq sahələri, terminal və ixrac kəmərləri, digər obyektlər "Əsrin müqaviləsi"nin və ondan sonrakı sazişlərin reallığa çevrilməsində mühüm rol oynayıb. Bu infrastruktur hələ uzun illər Azərbaycanı xidmət edəcək. Mövcud layihələr bitəndən sonra isə həmin obyektlərin hamısı mülkiyyət kimi dövlətimizə, sərəvət kimi xalqımıza qalacaq.

31-də həmin mühüm layihənin yeni hissəsi olan TAP istifadəyə verildi. Həmin dövrdən etibarən bir il yarım ki, Azərbaycan Türkiyə və Gürcüstandan əlavə Avropanın üç ölkəsinə təbii qaz ixrac edən ölkəyə çevrilib. Bir il yarım ərzində artıq Avropaya 13,5 milyard kubmetr qaz nəql edilib ki, onun 11,7 milyard kubmetri İtaliyanın payına düşür. Bu il biz həcmi artırmağı və İtaliya bazasına 10 milyard kubmetr qaz nəql etməyi planlaşdırırıq. Ümumi ixracımız 22 milyard kubmetrdən artıq olacaq və burada artıq biz üçün çox böyük potensial var".

Zaman "Cənub qaz dəhlizi"nin də ne qədər dəyərli bir layihə olduğunu sübuta yetirdi. Xüsusilə son dövrlər Azərbaycanın Avropaya nəql etdiyi qaza tələbatın artmasından, 2027-ci ilədək ixracını 10 milyard kubmetrdən 20 milyard kubmetrə çatdırılmasından tez-tez söhbət gedir. Bu məsələ Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunda da öz əksini tapmış, həmçinin Prezident İlham Əliyevin İtaliyanın Çernobilyo şəhərində keçirilən beynəlxalq forumdakı çıxışının və həmin ölkənin "İ Sole 24 Ore" qəzetinin müxbirinə verdiyi müsahibənin başlıca mövzularından olmuşdur.

Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında enerji sahəsində strateji tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunun imzalandığı xatırladıraq dövlət başçısı demişdir: "Bu, bizim enerji resurslarımızın daha da inkişaf etdirilməsi istiqamətində atılmış çox vacib addımdır. Mən bunu gələcək fəaliyyətimizin yol xəritəsi adlandırdım. Biz Avropaya təbii qaz ixracını iki dəfə artırmağı

planlaşdırırıq və əminəm ki, buna nail olacağıq. Bunun üçün isə vacib addımlar atılmalıdır - siyasi qərarlar, texniki tədbirlər və əlbəttə ki, səmərəyə. Çünki "Cənub qaz dəhlizi"nin müxtəlif seqmentlərinin imkanları fərqlidir. TANAP-ın ötürmə qabiliyyəti 16 milyard kubmetrdir. Biz onu 32 milyard kubmetrə çatdırmağı planlaşdırırıq. TAP-ın ötürmə qabiliyyəti 10 milyard kubmetrdir, hazırda o, tam gücü ilə işləyir və biz onun imkanlarını ən azı 20 milyard kubmetrə çatdırmalıyıq. Bu, əlbəttə ki, əlavə maliyyə vəsaiti tələb edir. Biz bir ölkə və investetor olaraq buna hazırıq. Lakin burada komandamızın digər üzvlərindən də iştirakı zəruridir".

"Cənub qaz dəhlizi" Azərbaycanın təşəbbüsü və liderliyi ilə, beynəlxalq əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq şəraitində gerçəkləşən layihədir. Təsədüfi deyil ki, 2015-ci ildən başlayaraq ölkəmiz "Cənub Qaz Dəhlizi"nin Məşvərat Şurasının toplantılarının hamısına (2021-ci ildə koronavirus səbəbindən on-line keçirilən müsavirədən başqa) evsahibliyi edib. Bu toplantılar layihənin irəliləməsində mühüm rol oynayıb, burada görülmüş işlər barədə geniş söhbət açılıb, qarşıda duran vəzifələr müzakirə edilib, layihə ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Prezident İlham Əliyev bütün məsələləri və çıxışlarında artan ehtiyacı təmin etmək üçün sıx əməkdaşlığa və əlaqələndirməyə ehtiyac olduğunu bir daha vurğulayıb. Tərəfdaşlarının etibar və inamını qazanmış ölkəmizin onların ehtiyacını qarşılamaq üçün öləndən gələni əsirgəməyəcəyi bildirilib.

Bütün zamanlarda hörmətli peşə

Zəngin "qara qızıl" və mavi qaz sərəvətlərinə malik olan Azərbaycan bütün dünyada "Neft ölkəsi", "Odlar diyarı" kimi tanınmışdır. 1848-ci ildə Bakıda, Bibiheybət yatağında qazılmış quyudan neft fontan vurmuş və bu hadisə dünyada neftin sənaye üsulu ilə çıxarılmasının başlanğıcı kimi tarixə həkk olunmuşdur.

XX əsrdə Azərbaycanın neft sənayesi sürətlə inkişaf etmiş, güclü istehsal bazaları və elmi mərkəzlər yaradılmışdır. Keçmiş sovetlər birliyinin hər yerində yeni neft yataqlarının aşkar çıxarılmasında Azərbaycanın qüdrətli elmi-texniki potensialının mühüm yeri var. Təsədüfi deyildir ki, Rusiya-ın neft regionları "İkinci Bakı", "Üçüncü Bakı" adlandırılıb.

Ölkəmizin ən böyük nailiyyətlərindən biri də dənizdəki neft-qaz yataqlarının kəşfi və işlənməsidir. 1949-cu ildə, sahiləndən 100 kilometrlik məsafədə "Neft Daşları" yatağında neft çıxarılıb. Bu, dünyada təcrübəsində ilk dəfə olaraq açıq dənizdə neft hasilatı idi.

Azərbaycanın neft və qaz sənayesinin inkişafında Azərbaycan xalqının dəyərli insanları - böyük ailələri, mühəndisləri, geoloqları, neftçiləri və başqa mütəxəssisləri zəngin neft və qaz sərəvətlərinin vəntən, xalq nəminə istifadə edilməsi üçün böyük işlər görmüş, fədakarcasına çalışmış və xalqımızın tarixə şanlı səhifələr yazmışlar. Bu gün onların - qurudakı mөdөnlөrdө, dənizdəki estakada və meydançalarda, özül və platformalarda çalışdaran fədakar insanlarını bayramıdır. Sentyabrın 20-si hər il ölkəmizdə Azərbaycan neftçilərinin peşə bayramı kimi qeyd edilir.

Azərbaycan neftinin Bibiheybət, Balaxanıdan, Ramanaadan, Pıralahıdan başlanan salnaməsi illər keçdikcə yeni səhifələrlə zənginləşib.

Xəzərin fırtınalı qoynunda, açıq dənizdə, sahiləndən 100 kilometr aralıda ilk quyunun fontan vurduğu vaxtdan 73 il keçir. Neft Daşları dünyada dəniz nefti ertisinin başlandığı mөkəndir. Yəni dəniz neftinin beşiyi də Azərbaycandır.

Ulu Öndər Heydər Əliyev "Əgər Neft Daşları olmasaydı, nə "Azəri" olardı, nə "Çıraq", nə də Bakı-Tbilisi-Ceyhan..." deyib. Azərbaycanın Xəzər dənizində beynəlxalq şirkətlərlə birgə həyata keçirdiyi nəhəng layihələrin uğuru məhz "Möcüzələr adası" adımı al

mış Neft Daşlarının təcrübəsinə əsaslanır.

Beləliklə, Azərbaycan neftçisi "Azəri-Çıraq-Günəşli" platformalarına qədər uzun və şərəfli yol keçib. Bu gün təbiət ona daha bir şans verib, ehtiyatları onilliklərlə hesablanmış təbii qaz da hasil edib. "Şahdəniz" bütün dünyaya səs salıb. Sıradadır isə növbəti karbohidrogen yataqlarının kəşfi və işlənməsi dayanır.

Bununla yanaşı, dövlətimiz köhnə sahələrdə də hasilatın sabit saxlanılmasını, onilliklərdən istismar edilən yataqların imkanlarından səmərəli istifadə olunmasını qarşıya məqsəd qoyub. Neftçilərimiz bu vəzifənin də öhdəsindən layiqincə gəlirlər.

Vaxtilə quruda və dənizdə Usta Piri, Ağa Nəmətulla, Hacı Dəmirxanov, Aqadaş Kərbəlayı oğlu, Neftçi Qurban, Mixail Kaverçokin, Musa Bayramov və yüzlərlə digər adlı-sanlı neftçilərimiz olub. Daha sonra onları İsrail Hüseynov, Məmməd Qənbərov, Adil Məmmədov, Akif Cəfərov və başqaları əvəz ediblər. Estafet möhkəm və etibarlı əllərdədir. Bunu hazırda əmək meydanında onları əvəz edən Azərlerin, İlqarların, Abdullaların, Hüseynlərin, Namiqlərin, Adillərin, Muradların hünəri və Azərbaycanın neft-qaz sahəsində qazandığı misilsiz nailiyyətlər təsdiq edir.

Prezident İlham Əliyev neftin və qazın ölkə iqtisadiyyatının əsas potensialı olduğunu vurğulayıb. Azərbaycan neftçisi də bu potensialı özünə çıxarmaq gücümüzü, sərəvətimizi artırır. Dövlət başçısı bu cətin və şərəfli peşə sahiblərinin əməyini həmişə yüksək qiymətləndirir: "Azərbaycan neftçilərinin əməyini qeyd etmək istəyirdim. Azərbaycanda neftçi peşəsi həmişə böyük hörmətə malik olub, bu gün də bu belədir. Azərbaycan neftçiləri ölkəmizin uğurlu inkişafı üçün çox böyük işlər görürlər, qüdrəmlilik göstərirlər".

Bayramın mübarək, neftçi qardaş! Torpağın təkəndən, dənizin dibindən çıxardığın nemət tükənməsin. Məhsulun bol, qazancın çox olsun. Hünər meydanı qurudakı mədəndirsə, qışın şaxtasında üşüməyəsən, yayın qızmarında yorulmuyasən. Xəzərsənənsə, sən dənizə gələndə doli-dolu dalğalar sakitləşsin, tufanlar yatsın...